

A Comparative Content Analysis of Social Studies Textbooks in Iranian and Egyptian Elementary Schools in the Academic Year 2024-2025 Based on Tourism Components

Ali Zare Zardeini*

Assistant Professor, Department of Educational
Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

Zeinab Izadian

Assistant Professor, Department of Educational
Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

Alla Nazar Ali Sofi

Assistant Professor, Department of Psychology
and Counselling, Farhangian University,
Tehran, Iran.

Mohammad Javdani

Assistant Professor, Department of Educational
Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

Abstract

* Corresponding Author: azare@cfu.ac.ir

How to Cite: Zare Zardeini, A. , ali sofi, A. N. , izadian, Z. and javdani, M. (2025). A Comparative Content Analysis of Social Studies Textbooks in Iranian and Egyptian Elementary Schools in the Academic Year 2024-2025 Based on Tourism Components. *Tourism Management Studies*, 20(70), 359 - 393. doi: [10.22054/tms.2025.82601.3003](https://doi.org/10.22054/tms.2025.82601.3003)

The tourism industry is considered one of the important sources of income in countries and plays an important role in economic development and social welfare; therefore, paying attention to the category of tourism in the curriculum process, especially in the primary period, is a significant issue and can provide the basis for the growth and development of this industry in the country. This research was conducted to investigate and compare the tourism category in the social studies books of elementary schools in Iran and Egypt, which are some of the important tourism destinations in the world. The current research used qualitative content analysis and comparative methods based on George Brody's 4-stage model. The statistical population of the current research was the content of the social textbooks of the elementary levels of two countries, Iran and Egypt, which were examined according to the research objective of all the social textbooks of the two countries. Content analysis forms were used to collect data. The results showed no chapter or lesson on tourism in Iranian textbooks, and the concepts related to tourism are consolidated in the lessons. However, the books of Egypt's fourth and fifth grades have one chapter each, and one lesson is dedicated to tourism in the sixth grade. Also, some concepts are jointly presented in the social science textbooks of the two countries, and much content about tourism is given in the Egyptian social science textbooks, which is not presented in the Iranian social science textbooks. The analysis of the content of the common topics of the books showed that the content of social science textbooks in Iran often emphasizes the category of travel and traveling. However, the purpose of the content of social science books in Egypt is mainly to attract tourists and earn money through foreign tourists. The results of this research can inform curriculum planners and textbook authors about the commonalities and differences of tourism concepts in social science textbooks and help the growth and development of tourism through the revision of textbooks.

Keywords: Curriculum, Content Analysis, Textbook, Tourism, Egypt

Introduction

Tourism can significantly impact future generations' education as an industry, cultural, and social tool. In today's world, this category is known as a factor of communication and cultural exchange between nations. Since primary education provides the basis for forming cultural and social attitudes, and the content related to this category is mainly in social books, the analysis of these books can show the thought patterns, attitudes, and values that are institutionalized in children's minds. On the other hand, it is one of the countries that pays attention to the tourism industry and education in the tourism industry. Regarding historical monuments, it is comparable to Iran among the region's countries regarding natural and artistic works. The country is Egypt. Considering the important role that textbooks have in education and changing the attitude of learners, it is necessary to conduct studies aimed at comparing the textbooks of different countries so that the strengths and weaknesses of the textbooks can be better understood by comparing them with the textbooks of other countries. and used it to improve planning and change and modify textbooks. Therefore, the current research aims to compare the contents of elementary school social science textbooks according to the tourism component.

Methodology

The current research is a comparative content analysis with a qualitative approach. The statistical population in this research was the elementary-level social books of two countries, and the entire society was examined as a sample. Quantitative and qualitative methods were used to answer the research question. In the quantitative part, by counting the number of chapters and lessons dedicated to the subject of tourism, and in the qualitative method, the concepts related to tourism in the books were examined and analyzed. A four-step model of Bardi, which includes description, interpretation, juxtaposition, and comparison, was used to analyze and compare the data. The opinions of primary school teachers and tourism experts were also used to verify the formal and content validity of the research.

Discussion and Results

According to the survey conducted in the social books of Iran, no chapter or lesson related to tourism was found; instead, the content related to tourism was presented in a consolidated form in other courses. In Egyptian social books, one chapter is devoted to tourism in the fourth grade, one chapter in the fifth grade, and one lesson in the sixth grade. The concepts of introducing ancient works, visiting museums and ancient works, handicrafts, shopping during tourism, encouraging tourists to visit, sports tourism, customs, religious tourism, using tourism maps, and introducing natural works in the content of social science books of both countries. Only one case is eating and introducing local food (while traveling and introducing local food from neighboring countries), which was in Iran's social science books. However, there is no mention of food and tourism in Egypt's social science books. The content of the definition of tourism, the importance and benefits of tourism, coastal tourism, medical tourism, cultural tourism, historical tourism, conference tourism, leisure tourism, ecotourism, tourism festival and exhibition, the importance of tourism diversity, attention to art in tourism, World Tourism Day, recognition of the components Tourism, the economic importance of tourism, creating job opportunities, natural heritage, the role of UNESCO in the development of tourism, the importance of registering a place in UNESCO, knowing the criteria for registering a UNESCO World Heritage Site, proposing a new place for registration in UNESCO, recognizing and the importance of natural and cultural heritage, protecting Natural and ancient heritage, the impact of weather on world heritage, our duties towards tourists, tourism security, paying attention to the increase in the number and length of stay of tourists, sustainable tourism and tourism development are present in Egyptian social science books. Moreover, it is not included in Iranian social science textbooks.

Conclusion

The analysis of the content of the books of the two countries showed a significant difference between the content of the textbooks in terms of attention to tourism components. The content of social science textbooks in Egypt teaches the students about the types of tourism and methods of earning and entrepreneurship through tourism, attracting

tourists, and other related concepts. However, there was very little content related to tourism education in Iran's textbooks. Moreover, the content provided is provided to go on a trip. Therefore, according to the comparative study, it is necessary to include tourism content, tourism's economic importance and entrepreneurship, familiarity with natural and cultural heritage and their protection, and familiarity with Iranian world heritage in social science textbooks.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تحلیل محتوای مقایسه‌ای کتاب‌های علوم اجتماعی دوره ابتدایی ایران و مصر در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بر اساس مؤلفه گردشگری

علی زارع‌زردینی * استادیار گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

زینب ایزدیان استادیار گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

اله نظر علی صوفی استادیار گروه آموزش روانشناسی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

محمد جاودانی استادیار گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

چکیده

صنعت گردشگری، نقش مهمی در توسعه اقتصادی و رفاه اجتماعی دارد؛ از این رو، توجه به مقوله گردشگری در برنامه درسی به‌ویژه در دوره ابتدایی می‌تواند زمینه رشد و توسعه این صنعت را در کشور فراهم نماید. این پژوهش با هدف بررسی و مقایسه مقوله گردشگری در کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی ایران و مصر به‌روش تحلیل محتوای کیفی انجام گرفت. جامعه و نمونه آماری پژوهش حاضر، کلیه محتوای کتاب‌های درسی اجتماعی مقاطع ابتدایی دو کشور ایران و مصر بود و برای جمع‌آوری داده‌ها از فرم‌های تحلیل محتوا استفاده شد. نتایج نشان داد که در کتاب‌های درسی ایران، فصل و درسی برای گردشگری ارائه نشده و مفاهیم مرتبط با گردشگری در درس‌ها به‌صورت تلفیقی ارائه شده است؛ اما در کتاب‌های پایه‌های چهارم و پنجم مصر هر کدام یک فصل و در پایه ششم یک درس به گردشگری اختصاص یافته است. همچنین، برخی مفاهیم به‌صورت مشترک در کتاب‌های علوم اجتماعی دو کشور ارائه شده و محتوای زیادی در مورد گردشگری در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی مصر آورده شده است که در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی ایران ارائه نشده است. تحلیل محتوای مباحث مشترک کتاب‌ها نشان داد که محتوای کتاب‌های درسی علوم اجتماعی ایران غالباً بر مقوله گردش و سفر رفتن تأکید می‌کند؛ اما هدف محتوای کتاب‌های علوم اجتماعی مصر، جذب گردشگر و کسب درآمد از طریق گردشگران خارجی است. نتایج این پژوهش می‌تواند برنامه‌ریزان درسی و مؤلفان کتاب‌های درسی را به شباهت‌ها و تفاوت‌های مؤلفه‌های گردشگری در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی آگاه نموده و از طریق اصلاح کتاب‌های درسی به رشد و توسعه گردشگری کمک نماید.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی، تحلیل محتوا، کتاب‌درسی، گردشگری، مصر.

مقدمه

اقتصاد به عنوان یکی از عوامل بنیادین در زندگی هر ملت، نقشی تعیین کننده در رفاه شهروندان و توانایی کشورها در مواجهه با چالش‌ها ایفا می‌کند. در این میان، صنعت گردشگری به عنوان یکی از سه صنعت برتر جهان، جایگاهی ویژه یافته و سهم قابل توجهی از مبادلات اقتصادی جهانی را به خود اختصاص داده است (Fazelnia & hedayati, 2010). در حال حاضر، این صنعت در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهانی است (Mohseni & Reza Ali, 2010) و در سال‌های اخیر، رشد پیوسته‌ای را تجربه کرده است. گسترش گردشگری به عنوان صنعتی که با حوزه‌های مختلفی نظیر اقتصاد، کشاورزی، فرهنگ، محیط زیست و خدمات در تعامل است از اهمیت بسزایی برخوردار می‌باشد. تجربیات جهانی نشان داده است که توسعه گردشگری در هر منطقه‌ای موجب رشد و پیشرفت اقتصادی و اجتماعی آن منطقه شده است (Taghvaei et al., 2011).

صنعت گردشگری به عنوان یکی از بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنایع جهانی، نقشی کلیدی در افزایش اشتغال، رشد درآمدهای ارزی، رونق صنایع داخلی و گسترش همکاری‌های بین‌المللی ایفا می‌کند (Nargesi et al., 2018). پیشرفت فناوری و افزایش فرصت‌های فراغتی، امکان بهره‌گیری بیشتر از این صنعت را فراهم کرده است. ایران نیز که با برخورداری از آثار تاریخی و جاذبه‌های طبیعی منحصر به فرد، در میان ۹ کشور نخست جهان از نظر تعداد ابله تاریخی و ۱۰ کشور برتر در زمینه جاذبه‌های اکوتوریستی قرار دارد، نیاز است به این صنعت بیشتر توجه نماید (Armaghan, 2016). با این حال، بهره‌برداری مؤثر و پایدار از این ظرفیت‌ها نیازمند سرمایه‌گذاری در زمینه آموزش و فرهنگ‌سازی است.

آموزش و پرورش به عنوان مؤثرترین ابزار جوامع برای مواجهه با چالش‌های آینده شناخته شده است (Batebi & Jafari, 2014). تعلیم و تربیت، نقشی اساسی در رشد فردی و اجتماعی انسان ایفا می‌کند و آموزش ابتدایی به عنوان پایه و اساس سایر سطوح آموزشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. آموزش، نوعی سرمایه‌گذاری مفید و عاملی کلیدی در

توسعه محسوب می‌شود و برنامه‌ریزی و اجرای صحیح آن می‌تواند تأثیر اقتصادی فراوانی داشته باشد. نقش برجسته منابع انسانی در توسعه گردشگری که ناشی از آموزش است، می‌تواند با ارتقای مهارت‌ها و دانش ساکنان محلی به رشد اقتصاد محلی و ملی کمک کند (Kalantari Khalilabad & Khodai, 2013).

آموزش گردشگری، فقر و بیکاری را کاهش می‌دهد و باعث ارتقای خوداشتغالی و اتکا به نفس می‌شود (Nhlapo et al., 2019).

صنعت گردشگری و توریسم برای آنکه به صورت پایدار و ایمن ادامه پیدا کند، نیازمند آموزش و طرح ویژه چارچوب‌های اخلاقی است. در واقع، صنعت گردشگری و توریسم بدون اخلاق منتهی به ناهنجاری در طبیعت، فرهنگ، اقتصاد و اجتماع می‌شود و در نهایت به ورشکستگی خواهد انجامید. در واقع اگر گردشگران اخلاق نداشته باشند، نمی‌توانند با مقصد و میزبان ارتباط برقرار کنند و اگر جامعه میزبان، اخلاق را در ارتباط با گردشگران رعایت ننماید، نتیجه آن گریزان شدن گردشگران و کساد بازار گردشگری و توریسم خواهد بود (Rahmani & Tirkalai, 2017).

در کشوری مانند ایران که دارای جاذبه‌های گوناگون گردشگری است و طبق تمامی اسناد بالادستی بر توسعه گردشگری تأکید شده است (Khajund Ahmadi, 2022)، اهمیت آموزش گردشگری بسیار ضروری می‌نماید. آموزش گردشگری شامل آگاه‌سازی و ارائه بینش و دانش در رابطه با گردشگری، اهمیت و ارزش آن، سفر و تفریح، شناخت گردشگری و انواع آن، شناخت توریسم و جاذبه‌های گردشگری است. ارائه محتوای مرتبط با گردشگری و آموزش آن در کتاب‌های درسی، باعث رشد دانش‌آموزان و به تبع آن توسعه نقش شهروندی در گردشگری (Salehi emran et al., 2022) و فرهنگ‌سازی و ایجاد رفتار مسئولانه در زمینه گردشگری می‌شود (Zarghaam Broojeni et al., 2021).

امروزه آموزش جزء جدایی‌ناپذیر هرگونه توسعه در دنیا است، توسعه گردشگری نیز نیازمند آموزشی اصولی و کاربردی است. هرچه آموزش‌ها از سنین پایین و دوران کودکی فراگرفته شوند، میزان تأثیر آن‌ها بیشتر است (Suri & Rashidi, 2018). بررسی‌ها نشان

می‌دهند، فقدان تمرکز روی کودکان در پژوهش‌های گردشگری، پدیده گردشگری را برای کودکان در حاشیه قرار داده است (Poria & Timothy, 2014).

آموزش گردشگری پایدار موضوعی بسیار مهم است، به‌ویژه برای دانش‌آموزان. آن‌ها، نه تنها بر انتخاب‌های گردشگری والدین خود تأثیر می‌گذارند، بلکه گردشگری فردا را هم به‌عنوان گردشگر و هم به‌عنوان میزبان شکل خواهند داد (Martins & Guerra, 2022).

آموزش ابتدایی به‌عنوان مهم‌ترین و مؤثرترین مرحله آموزش در زندگی کودکان، نقشی حیاتی در شکل‌گیری شخصیت و جهان‌بینی آن‌ها ایفا می‌کند. دانش‌آموزان در این دوره، آمادگی بیشتری برای یادگیری مسائل آموزشی و تربیتی دارند. از این رو، افزودن اهداف، مفاهیم و محتوای مرتبط با گردشگری در کتاب‌های درسی این مقطع تحصیلی، بسیار حائز اهمیت است. این امر موجب آشنایی دانش‌آموزان با طیف گسترده‌ای از موضوعات مرتبط با گردشگری، از جمله جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و باستانی، صنایع دستی، اماکن مذهبی، فرهنگ اقوام مختلف، هنر و معماری، گنجینه‌های ملی، بهداشت و کمک‌های اولیه و سایر جنبه‌های مرتبط می‌شود. این آشنایی به توسعه جهان‌بینی آن‌ها کمک کرده و می‌تواند در توسعه گردشگری در آینده بسیار مؤثر باشد. همچنین، دانش‌آموزان با هنجارها و نحوه رفتار صحیح در هنگام مسافرت و گردش، از جمله مسائل محیط‌زیستی و رعایت نظافت در اماکن عمومی، آشنا می‌شوند (Mehdi Pourmir et al., 2019).

با توجه به اینکه بسیاری از آموزش‌ها و یادگیری‌ها در سنین کودکی شکل می‌گیرد، آموزش گردشگری و عوامل مرتبط با آن به کودکان، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای توسعه پایدار گردشگری محسوب می‌شود (Kayani salmi, Nazari, 2017).

لذا اهمیت آموزش گردشگری ایجاب می‌کند که کتاب‌های درسی، به‌ویژه کتاب‌های علوم اجتماعی که مناسب‌ترین بستر برای طرح مباحث گردشگری هستند، به این موضوع توجه ویژه‌ای داشته باشند. ایران و مصر، به‌عنوان دو کشور دارای میراث غنی فرهنگی و تاریخی، زمینه‌ای مناسب برای مقایسه در حوزه آموزش گردشگری فراهم می‌آورند. هر

دو کشور با دارا بودن آثار باستانی متعدد، ظرفیت‌های برجسته‌ای در گردشگری فرهنگی دارند. همچنین، گردشگری مذهبی در هر دو کشور نقش قابل توجهی ایفا می‌کند، مصر با پیشینه برجسته در تاریخ اسلام و ایران با موقعیت مذهبی خود. تنوع جغرافیایی و جاذبه‌های طبیعی از دیگر وجوه مشترک این دو کشور است که امکان بررسی تطبیقی آن در کتاب‌های درسی فراهم می‌شود. از آنجا که کتاب‌های درسی تأثیر مستقیم بر نگرش و آموزش دانش‌آموزان دارند، مطالعه تطبیقی این منابع می‌تواند نقاط قوت و ضعف را آشکار سازد و به بهبود محتوای آموزشی کمک کند. با این وجود، تاکنون پژوهشی که به مقایسه محتوای گردشگری کتاب‌های درسی ایران با کشورهای دیگر بپردازد، انجام نشده است.

بنابراین، هدف این پژوهش، بررسی تطبیقی محتوای کتاب‌های علوم اجتماعی دوره ابتدایی ایران و مصر با تمرکز بر مؤلفه گردشگری است. سؤال اصلی پژوهش این است که کتاب‌های درسی علوم اجتماعی دوره ابتدایی ایران و مصر از نظر پرداختن به مؤلفه گردشگری، چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی دارند؟

پیشینه پژوهش

تحلیل محتوای کتاب‌های درسی همیشه مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت بوده و نتایج فعالیت‌های پژوهشی آن‌ها اغلب موجب اصلاح و بهبود کتاب‌های درسی می‌شود. در ادامه، برخی از پژوهش‌های انجام‌شده در ارتباط با تحلیل محتوای گردشگری کتاب‌های درسی ارائه می‌گردد.

اسدیان اردکانی (۱۴۰۲) در پژوهش خود با عنوان تحلیل محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره دوم ابتدایی بر اساس توجه به مؤلفه‌های گردشگری دریافت که در کتاب‌های اجتماعی دوره ابتدایی بیشترین فراوانی مربوط به مؤلفه محیط‌زیست و کمترین میزان توجه مربوط به مؤلفه راه‌ها و وسایل حمل‌ونقل مسافرتی است. همچنین در فعالیت‌های کتاب‌های درسی به مؤلفه‌های گردشگری کمتر توجه شده و جایگاه حفاظت از آثار مذهبی، باستانی و فرهنگی از اهمیت مطلوبی برخوردار نیست.

احمدی و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهش خود با عنوان «تحلیل محتوای کتاب‌های درسی ابتدایی بر اساس میزان توجه به مؤلفه‌های محیطی گردشگری» نشان دادند که در کتاب‌های درسی، معضلات زباله و مواد زائد با فراوانی ۴۶ در رتبه اول، معضلات کیفیت هوا با فراوانی ۲۹ در رتبه دوم و معضلات حیات وحش با فراوانی ۲۸ در رتبه سوم قرار دارد.

صالحی عمران و همکاران (۱۴۰۰) در بررسی جایگاه گردشگری در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی به این نتیجه دست یافتند که در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی بیشترین میزان توجه و ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه «گردشگری چیست» و کمترین میزان توجه مربوط به مؤلفه «گردشگر کیست» بوده است و بیشترین فراوانی مؤلفه‌های گردشگری در کتاب‌های اجتماعی مشاهده شده است.

مهدی پورمیر و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به تحلیل محتوای کتاب‌های درسی پایه ششم ابتدایی بر مبنای مؤلفه‌های آموزش گردشگری پرداختند که ۷۵ مورد فراوانی یافت شده در رابطه با آموزش گردشگری در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی نشان داد که بیشترین میزان توجه مربوط به مؤلفه گردشگری چیست و کمترین میزان توجه مربوط به مؤلفه گردشگر کیست، بوده است و مؤلفه‌ها از توزیع و پراکندگی مناسبی در کتاب‌های درسی برخوردار نبودند.

کوزی و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهش خود با عنوان «تجزیه و تحلیل کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی ترکیه از نظر میراث فرهنگی و طبیعی و گردشگری» دریافتند که موضوعات مربوط به میراث فرهنگی و طبیعی و گردشگری بیشتر در حوزه‌های آموزشی «فرهنگ و میراث»، «تولید، توزیع و مصرف» و «ارتباطات جهانی» در کتاب‌های مطالعات اجتماعی بوده است.

بوری (۲۰۱۸) در پژوهش خود با عنوان «گفتمان گردشگری در کتاب‌های درسی زبان؛ رویکرد انتقادی» نشان دادند که گفتمان گردشگری در کتاب‌های درسی عمدتاً از طریق روایت‌های زندگی، متن‌های تبلیغاتی و ژانرهای تجاری محور رخ می‌دهد؛ همچنین، چهار نوع گفتمان گردشگری در کتاب‌های درسی عبارت‌اند از: مصرف‌گرایی،

جهان‌وطنی سطحی، عقلانیت مسلط مرتبط با اقتصاد سرمایه‌داری نئولیبرال و فرهنگ به‌عنوان کالا.

چوتونگ و تانگ‌رین (۲۰۱۸) در تجزیه و تحلیل محتوای فرهنگی و جنبه فرهنگی انگلیسی برای کتاب‌های درسی گردشگری مورد استفاده در دانشگاه راجب‌هات سوراتانی^۱ به این نتیجه رسیدند که جنبه‌های فرهنگ بومی انگلیسی و جنبه‌های فرهنگ تایلندی در کتاب‌های درسی انگلیسی گردشگری را می‌توان به ۸ دسته اصلی شامل ۱. نماد، ۲. قهرمانان، ۳. تشریفات، ۴. ارزش‌ها، ۵. تمرینات، ۶. کلیشه‌ها، ۷. شوک فرهنگی و ۸. فرهنگ‌سازی و فرهنگ‌پذیری دسته‌بندی کرد.

گولر و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان «مروری بر آموزش میراث فرهنگی در مدارس ترکیه از (۱۹۶۲ تا ۲۰۱۱)» دریافتند که در چهار دهه گذشته محتوای میراث فرهنگی در کتاب‌های درسی از تمرکز ملی به تمرکز بر میراث فرهنگ جهانی اعم از ملموس و ناملموس تغییر کرده است. کتاب‌های درسی ارزش بالایی برای بناها و آثار هنری که دستاورد و پیشرفت تمدن‌های آناتولی به‌ویژه ترک‌های سلجوقی و عثمانی را نشان می‌دهد، قائل هستند. همچنین کتاب‌های درسی بر ارزش اقتصادی بناها و مکان‌ها بر درآمدهای گردشگری تأکید دارند.

با توجه به شباهت مسائل و هدف‌های آموزشی جوامع مختلف، تجربه سایر ملل به ما در رفع مشکلات موجود در زمینه‌های مختلف آموزشی کمک می‌کند و از تکرار تجربه تلخ دیگران باز می‌دارد (آقازاده، ۱۳۹۶). از آنجا که تاکنون پژوهشی در مورد مقایسه محتوای گردشگری کتاب‌های درسی ایران با سایر کشورها انجام نشده است، هدف پژوهش حاضر مقایسه مؤلفه‌های گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی دوره ابتدایی ایران و مصر است.

روش^۱ پژوهش

پژوهش حاضر یک مطالعه تطبیقی مبتنی بر تحلیل محتوای کیفی است که با هدف بررسی و مقایسه کتاب‌های علوم اجتماعی مقطع ابتدایی کشور ایران و مصر و بیان شباهت‌ها و تفاوت‌های مفاهیم ارائه شده در آن‌ها با توجه به الگوی چهار مرحله‌ای جورج برودی^۲ است. جامعه آماری در این پژوهش، کتاب‌های درسی علوم اجتماعی دوره ابتدایی دو کشور بود. تمامی جامعه به عنوان نمونه مورد بررسی قرار گرفت که شامل چهار کتاب: اجتماعی سوم تا ششم در ایران و پنج کتاب: اجتماعی چهارم (۲ جلد)، پنجم و ششم (۲ جلد) در مصر بود.

برای پاسخ به سؤال پژوهش از روش‌های کمی و کیفی بهره گرفته شد. در بخش کمی، تعداد فصول و تعداد درس‌های اختصاص یافته به گردشگری شمارش شد و در بخش کیفی، مفاهیم و مضامین مرتبط با گردشگری در کتاب‌ها استخراج و تحلیل شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و مقایسه آن‌ها از الگوی چهار مرحله‌ای برودی که شامل توصیف، تفسیر، هم‌جواری و مقایسه است، استفاده شد.

واحد تحلیل در این پژوهش، مضمون بود. پس از آموزش کدگذاران، ابتدا در مرحله توصیف ضمن خواندن و تحلیل کتاب‌های درسی مضامین مرتبط با گردشگری، یادداشت برداری شد. مضامین مرتبط با گردشگری مشخص گردید. در مرحله بعد، اطلاعات توصیف شده مورد تفسیر قرار گرفت و با بررسی اطلاعات به دقتی بودن و مناسب بودن آن‌ها اطمینان حاصل شد (تفسیر).

در مرحله هم‌جواری به طبقه‌بندی و سازماندهی اطلاعات پرداخته شد. کدهایی که مشابه بودند در یک دسته قرار داده شدند و در نهایت در مرحله مقایسه، اطلاعات دسته‌بندی شده بر اساس سؤال تحقیق، تحلیل و با یکدیگر مقایسه شدند و نقاط اشتراک و افتراق آن‌ها مشخص گردید.

جهت افزایش روایی پژوهش از راهبردهای زیر استفاده شد:

-
1. Method
 2. George Brady

- استفاده از تعداد محدود کدگذاران (دو نفر) به منظور افزایش همگنی.
- آموزش و هماهنگی کدگذاران پیش از شروع کدگذاری.
- صرف زمان کافی برای کدگذاری و بازبینی توسط محققان دیگر.
- بهره‌گیری از نظرات معلمان مقطع ابتدایی، متخصصان حوزه گردشگری و آموزش علوم اجتماعی (مثلث‌سازی).

بررسی پایایی پژوهش

برای بررسی پایایی پژوهش از روش توافق کدگذاران (ضریب پایایی هولستی) استفاده شد. ابتدا دو کدگذار، متن مشابهی را کدگذاری کردند که ضریب توافق ۰/۹۱ به دست آمد که با توجه به استاندارد (بالتر از ۰/۷)، قابل قبول است. همچنین، با توجه به طولانی بودن کدگذاری، جهت بررسی تأثیر زمان، مجدداً کدگذاران متن مشابهی را کدگذاری نمودند و ضریب توافق ۰/۹۴ به دست آمد که نشان‌دهنده دقت و اطمینان بالا در فرآیند کدگذاری است.

یافته‌ها

برای پاسخ به سؤال پژوهش، ابتدا فصل‌ها و درس‌های کتاب‌های اجتماعی دو کشور از نظر گردشگری بررسی شد و میزان درس‌ها و فصل‌های اختصاص یافته به مقوله گردشگری در کتاب‌های هر دو کشور مشخص گردید. سپس هر کتاب به‌طور جداگانه بررسی شد و محتوای مرتبط با گردشگری (با توجه به بافت و زمینه) از قبیل مفاهیم، مضامین، تصاویر، تکالیف و غیره مورد بررسی قرار گرفت که به شرح جدول‌های زیر است.

سؤال ۱، میزان محتوای اختصاص یافته به مبحث گردشگری در فصل‌ها و درس‌های علوم اجتماعی ایران و مصر چگونه است؟

با توجه به بررسی انجام‌شده در کتاب‌های اجتماعی پایه سوم تا ششم کشور ایران، فصل و درسی مرتبط با گردشگری یافت نشد؛ بلکه محتوای مرتبط با گردشگری در فصل‌هایی با عناوین سفر پایه چهارم، سفری به شهرهای باستانی شامل سه درس: سفر به شهر باستانی

همدان، سفری به تخت جمشید ۱، سفری به تخت جمشید ۲ و سفری به شهر باستانی کرمانشاه است؛ فصل‌ها و درس‌های اختصاص‌یافته به مبحث گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی ایران به شرح جدول ۱ است.

جدول ۱. تعداد فصل‌ها و درس‌های اختصاص‌یافته به مقوله گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی پایه سوم تا ششم کشور ایران

پایه	عنوان فصل	عناوین درس‌ها
سوم		
چهارم	سفری به شهرهای باستانی	۱- سفر به شهر باستانی همدان ۲- سفری به تخت جمشید ۱ ۳- سفری به تخت جمشید ۲ ۴- سفری به شهر باستانی کرمانشاه
پنجم		
ششم	سفری به اصفهان	۱- اصفهان نصف جهان ۲- چرا فرهنگ و هنر در دوره صفویه شکوفا شد

همچنین، بررسی‌ها نشان داد که در پایه سوم ابتدایی مصر، درس تعلیمات اجتماعی وجود ندارد. در کتاب اجتماعی پایه چهارم، یک فصل با عنوان گردشگری و میراث کشور ما شامل پنج درس میراث ملی ما، مکان‌های میراثی در کشور ما، محوطه‌های گردشگری و باستانی کشور ما، گردشگری و اقتصاد کشور ما، مسئولیت ما در قبال میراث کشورمان وجود دارد. در پایه پنجم، یک فصل با عنوان گردشگری که شامل سه درس عناصر جاذبه گردشگری در مصر، انواع گردشگری در مصر و توسعه گردشگری و در پایه ششم، یک درس با عنوان گردشگری در وطن عربی ما به مبحث گردشگری اختصاص‌یافته است که در جدول ۲ نمایش داده شده است.

جدول ۲. تعداد فصل‌ها و درس‌های اختصاص یافته به مقوله گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی پایه سوم تا ششم کشور مصر

پایه	عنوان فصل	عناوین درس‌ها
سوم (کتاب اجتماعی ندارد)		
چهارم	مکان‌های گردشگری و میراثی کشور ما	۱- میراث ملی ما ۲- مکان‌های میراثی در کشور ما ۳- محوطه‌های گردشگری و باستانی کشور ما ۴- گردشگری و اقتصاد کشور ما ۵- مسئولیت ما در قبال میراث کشورمان
پنجم	گردشگری	۱- عناصر جاذبه گردشگری در مصر ۲- انواع گردشگری در مصر ۳- توسعه گردشگری
ششم		۱- گردشگری در وطن عربی ما

سؤال ۲، چه مفاهیمی به صورت مشترک و غیرمشترک در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی پایه‌های سوم تا ششم کشورهای ایران و مصر وجود دارد؟

برای پاسخ به پرسش پژوهش، ابتدا محتوای کتاب‌های علوم اجتماعی دو کشور مورد بررسی قرار گرفتند و مفاهیم ارائه شده مرتبط با گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی مقطع ابتدایی دو کشور، مشخص و سپس دسته‌بندی شد. بعد از بررسی مفاهیم مرتبط با گردشگری کتاب‌های علوم اجتماعی دو کشور به صورت جداگانه برای بیان مفاهیم مشترک و غیرمشترک ارائه شده در کتاب‌های علوم اجتماعی مقطع ابتدایی دو کشور، این موضوع مورد بررسی قرار گرفت که چه مفاهیم مشترکی در هر دو کشور ارائه می‌شوند و چه مباحثی تنها در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی مقطع ابتدایی یک کشور ارائه می‌گردند. برای مشخص کردن مفاهیم مشترک و غیرمشترک، ابتدا در جدول‌های جداگانه به بررسی مجموعه مفاهیم ارائه شده مرتبط با گردشگری در کتاب‌های علوم

اجتماعی ایران و مصر می‌پردازیم. جدول ۳ به مفاهیم مرتبط با گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی مقطع ابتدایی ایران می‌پردازد.

جدول ۳. مفاهیم مرتبط با گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی ابتدایی ایران

مقوله‌ها	مضامین در کتاب‌های درسی
بازدید گردشگران	تصاویر بازدید گردشگران از مناطق باستانی، بازدید از بازار سنتی، تصاویر بازدید گردشگران از موزه، بازدید فرد خارجی از تخت جمشید، گردشگری در اصفهان
معرفی آثار باستانی	معرفی تخت جمشید، ظروف طلایی هخامنشی، تصویر گنج‌نامه، تصویر هگمتانه، پاسارگاد، کاخ داریوش، طاق‌بستان، سنگ‌نوشته، معرفی آثار باستانی کشورهای (آذربایجان، ارمنستان، عراق، ترکمنستان، پاکستان)، کاروان‌سرای شاه‌عباسی، آرامگاه عطار، مسجد جامع ساوه، مناره دوره غزنویان، تکلیف جمع‌آوری اطلاعات در مورد پل‌های اصفهان
غذاهای محلی	تصویر خوردن غذای محلی، معرفی غذاهای محلی کشور آذربایجان، معرفی غذاهای محلی پاکستان، معرفی غذاهای محلی ترکمنستان، نوشیدنی معروف ترکمنستان، معرفی غذاهای محلی ارمنستان، معرفی غذاهای محلی عراق
صنایع دستی	تصاویر صنایع دستی، معرفی صنایع دستی، صنایع دستی کشور آذربایجان، صنایع دستی ارمنستان
خرید هنگام گردشگری	معرفی سوغاتی و خرید سوغاتی، پیشنهاد خرید سوغاتی به گردشگران
تشویق گردشگری	راهنمایی گردشگران، تشویق گردشگران به بازدید، خوش‌آمدگویی به گردشگران، دعوت از دوست خارج کشور جهت دیدن اصفهان
گردشگری ورزشی	پیست اسکی در ارمنستان، تصویر و متن لذت از کوهنوردی در ارمنستان، تصاویر ورزش‌های ارمنستان، اسکی روی چمن در پاکستان، سوارکاری و اسب ترکمن
آداب و رسوم	مراسم عید ترکمنستان
گردشگری مذهبی	سفر به کربلا، سفر به حج
استفاده از نقشه گردشگری	پیدا کردن مکان‌های تاریخی و دیدنی روی نقشه
معرفی آثار طبیعی	شرکت در اردوی تفریحی، مکان‌های دیدنی اصفهان، بازدید روستا

با توجه به جدول ۳، کتاب‌های علوم اجتماعی کشور ایران به مقوله‌های بازدید گردشگران از مکان‌های گردشگری، معرفی آثار باستانی، معرفی غذاهای محلی،

صنایع‌دستی، خرید هنگام گردشگری، تشویق به گردشگری، گردشگری ورزشی، آداب‌ورسوم، گردشگری مذهبی، استفاده از نقشه گردشگری و معرفی آثار طبیعی پرداخته است. همچنین مفاهیم و محتوای مرتبط با گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی کشور مصر نیز تحلیل و طبقه‌بندی گردید که به شرح جدول ۴ است.

جدول ۴. مفاهیم مرتبط با گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی ابتدایی مصر

مقوله‌ها	مضامین در کتاب‌های درسی
بازدید گردشگران	تصاویر بازدید گردشگران، بازدید از سایت‌های گردشگری و لذت بردن از آن‌ها، حضور گردشگران در مسجد حسین، تصویر بازدید امکان گردشگری
معرفی آثار باستانی	تصویر اهرام، تصویر آثار باستانی، ظروف سنتی، کتیبه، بناهای باستان‌شناسی، مسجد عمرو بن عاص، ارگ صلاح‌الدین ایوبی، کلیسای معلق، مکان‌های گردشگری باستانی، تصاویر سنگی، مسجد ابو اسماعیل، شهر تاریخی قاهره، تصویر دیر، کتیبه، اسکندریه، معرفی مناطق توریستی اصلی مصر، آثار باستانی رود تیگاد الجزایر، محوطه‌های باستانی در جزایر مروی سودان، بابل عراق، کلیسای رستاخیز فلسطین، آثار باستانی فرعون رومی و اسلامی
معرفی آثار طبیعی	معرفی محیط‌های طبیعی، تصویر رود نیل، زیبایی‌های مصر، صحرای سفید، صحرای سیاه، صخره‌های مرجانی، محیط کویری، دریا و شن‌های ساحلی، شن و ماسه بیابان، تعریف میراث طبیعی، معرفی برخی میراث طبیعی، مکان‌های سیاحتی مصر، منطقه طبیعی، منظره طبیعی، میراث طبیعی برخی کشورها، تصویر بیابان وادی الحیتان، ویژگی مناطق ساحلی در جذب توریست، صخره‌های مرجانی برای جذب توریست، معرفی مناطق گردشگری کویری مصر، ذخیره‌گاه جزایر ریحانات عمان، ساحل دریای سور لبنان، چشمه آبگرم سینا
صنایع‌دستی	معرفی صنایع‌دستی
موزه	دیدن از موزه چرم، موزه ملی تمدن مصر
تشویق گردشگری	استفاده از نقشه برای راهنمایی گردشگری، استفاده از جی‌پی‌اس برای راهنمایی گردشگری، طراحی راهنمای گردشگری برای استان خود شامل تصاویر طبیعی روز ملی و...، پیشنهاد مکان بازدید به گردشگر، معرفی منطقه حفاظت‌شده جاذبه گردشگری، معرفی و پیشنهاد دریا برای شنا و غواصی، بیان کارکردهای یک سایت میراث طبیعی، انتخاب یک منطقه گردشگری برای رفتن، ایده‌ای برای جذب گردشگران با طراحی سایت، معرفی جاذبه‌های گردشگری، انتخاب یک کشور برای سفر.

ادامه جدول ۴.

مقوله‌ها	مضامین در کتاب‌های درسی
تشویق گردشگری	طراحی بروشور تبلیغاتی جهت جذب توریست، خلاصه‌ای برای معرفی کشور مصر بنویس، ایده تبلیغاتی بنویس برای جذب گردشگر به منطقه حفاظت‌شده رأس محمد، تهیه روزنامه دیواری از مناطق گردشگری مصر، معرفی جاذبه‌های گردشگری، تبلیغ سایت گردشگری برای جذب گردشگران
یونسکو و گردشگری	نقش یونسکو در توسعه و حمایت از مناطق گردشگری، تمرین شرح تلاش‌های یونسکو برای حفظ میراث جهانی، معرفی برخی از میراث یونسکو در مصر و سایر کشورها، شرح تلاش یونسکو برای حفظ میراث، توصیف یکی از میراث‌های فرهنگی کشوری که می‌خواهید بروید
آداب و رسوم	ارزش‌ها و سنت‌های اجتماعی، برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها، نمایشگاه‌های هنری، تصویر جشن، تصویر پوشش لباس، معرفی هنرهای عامیانه
میراث فرهنگی	معرفی میراث فرهنگی، نمونه‌هایی از میراث فرهنگی، اهمیت میراث فرهنگی را توضیح دهید، شناخت میراث فرهنگی هر شهر، تحقیق در مورد جنبه‌های میراث فرهنگی دو کشور پیشنهادشده، نمایشنامه‌ای در مورد میراث فرهنگی مصر بنویسید، موسیقی، لباس‌های عامیانه، معرفی انواع میراث فرهنگی، آداب و رسوم، هنرهای عامیانه، تمرین تفاوت میراث فرهنگی و طبیعی، مشخص کردن میراث طبیعی و فرهنگی، جمع‌آوری اطلاعات در مورد هنرهای سنتی باستان (آهنگ موسیقی ورزش)
استفاده از نقشه گردشگری	پیدا کردن مکان‌های تاریخی و دیدنی روی نقشه
اهمیت ثبت مکان در یونسکو	مکان‌های تاریخی ثبت‌شده در میراث جهانی یونسکو، فعالیت‌های یونسکو در ثبت و حفظ میراث طبیعی، معرفی معیارهای انتخاب مکان برای ثبت در فهرست میراث جهانی یونسکو، شرح تلاش یونسکو برای حفظ میراث، شناسایی مکان‌های فرهنگی و طبیعی برای افزودن به فهرست میراث جهانی یونسکو، پیدا کردن میراث جهانی در قاره اروپا، آفریقا و آمریکا، انتخاب یکی از مکان‌های میراث یونسکو و بیان اهمیت این مکان، نوشتن نامه به یونسکو و درخواست قرار دادن یک مکان در میراث خود
حفاظت از میراث طبیعی و فرهنگی	لزوم حفاظت از میراث طبیعی و فرهنگی، اگر در استان شما میراث طبیعی وجود دارد برای حفاظت از آنچه می‌کنید، پیشنهاد راه‌هایی برای حفظ سایت گردشگری، تأثیر تغییرات آب‌وهوایی بر میراث جهانی، ارائه ایده برای حفظ مکان‌های باستانی در برابر تغییرات آب‌وهوایی، پیشنهاد راه‌هایی برای حفظ منابع طبیعی، اهمیت اقتصادی میراث طبیعی

ادامه جدول ۴.

مقوله‌ها	مضامین در کتاب‌های درسی
توسعه گردشگری	ایده‌ای برای حفظ و توسعه منطقه سور المجاورالعیون بدهید، بحث با معلم در مورد انواع گردشگری در منطقه خود و چگونگی توسعه آن، افزایش و توسعه امکانات گردشگری، توجه به افزایش تنوع گردشگری، تمرین راهنمایی سرمایه‌گذار در گردشگری، جمع‌آوری تصاویر مناطق گردشگری و ارائه پیشنهادهایی برای توسعه آن، توسعه گردشگری عربی. هدف از توسعه گردشگری، اهداف و ابزارهای توسعه گردشگری
انواع گردشگری (ورزشی، مذهبی، ساحلی، پزشکی، فرهنگی، تاریخی، کنفرانس، تفریحی و اکوتوریسم)	انواع گردشگری در مصر، سؤال از گردشگری ساحلی و پزشکی، گردشگری فرهنگی، گردشگری تاریخی، گردشگری کنفرانس، اکوتوریسم، گردشگری در محیط طبیعی، گردشگری ورزشی، گردشگری پزشکی، جشنواره و نمایشگاه گردشگری، گردشگری تفریحی، مثال انواع گردشگری، چشمه‌های آبگرم، خوابیدن درون ماسه، بحث در مورد انواع گردشگری در استان خود، فعالیت شناخت انواع گردشگری، رونق اکوتوریسم در مصر، اهمیت گردشگری غواصی و ورزشی. شناخت گردشگری مذهبی، کدام کشور توریسم درمانی در آن گسترده است، مقایسه انواع گردشگری از نظر تعریف و مکان در مصر، مشخص کردن نوع گردشگری هر منطقه روی نقشه، مثال و تصویر گردشگری ورزشی، تعریف اکوتوریسم، گردشگری سفراری، جشنواره‌های هنری سینما تئاتر و سرود
مفاهیم مرتبط با گردشگری	تعریف گردشگری، تعریف توریست، سؤال تفاوت گردشگری و سفر، گردشگری چه چیزی است و چه چیزی نیست. تعریف و مثال برای گردشگری
اهداف گردشگری	تأثیرات گردشگری بر اقتصاد فرهنگی، تفاهم، بردباری و صلح، بیان اهداف گردشگری
عوامل مؤثر در جذب توریست	تأثیر مناطق طبیعی و انسانی در جذب گردشگر، عناصر جاذبه‌های گردشگری در مصر، عنصر گردشگری تنوع و اصالت آثار تاریخی، وسایل حمل‌ونقل و ارتباطات، ایمنی و امنیت، وفور امکانات گردشگری، آداب و سنن مردم مصر، تأثیر موقعیت بر جذب توریست، تأثیر آب‌وهوای معتدل در جذب توریست، طبیعت شگفت‌انگیز، بناهای تاریخی از دوران مختلف، جرم و جنایت پایین، وفور امکانات گردشگری، آداب‌ورسوم مثبت مردم مصر، استقبال از مهمان، توجه به امنیت توریسم به‌عنوان مسئولیت همگی، وظایف ما در مقابل گردشگران، فکر کنید عواقب عدم استقبال از گردشگران و امنیت کم آن‌ها نبود وسایل حمل‌ونقل، پیامدهای حسن رفتار مردم با گردشگران، پیشنهاد راه‌حل برای کسانی که با گردشگران رفتار بد دارند. تأثیر موقعیت مصر در گردشگری

ادامه جدول ۴.

مقوله‌ها	مضامین در کتاب‌های درسی
گردشگری پایدار	توجه به استانداردهای بین‌المللی برای توسعه گردشگری و گردشگری پایدار، اهمیت حمایت از گردشگری پایدار در کشورهای عربی، اقدامات کشورهای عربی برای حمایت از گردشگری پایدار، طراحی یک لوگو برای گردشگری پایدار و معرفی هر نماد در لوگو و دلیل انتخاب آن، تلاش‌های کشورهای عربی برای دستیابی به گردشگری پایدار، حمایت از گردشگری پایدار
فعالیت اقتصادی گردشگری	مقایسه فعالیت کشاورزی و گردشگری منطقه خود، پروژه توریستی (ایجاد پروژه جهت سود)، گردشگری و ایجاد فرصت شغلی برای جوانان، کسب درآمد از طریق فعالیت گردشگری، پیشنهاد سرمایه‌گذاری در میراث فرهنگی برای توسعه اقتصاد، یک پوستر تبلیغاتی برای تبلیغ منطقه دیوار مجاور الیسون و معرفی ارزش تاریخی آن برای اقتصاد مصر ایجاد کنید، اهمیت گردشگری (درآمد، کاهش بیکاری، افزایش ثروت و ارز)، افزایش مدت اقامت گردشگران و تعداد آن‌ها با تبلیغات خارجی، اهمیت گردشگری برای اقتصاد، اهمیت اقتصادی منطقه حفاظت‌شده رأس محمد، فعالیت اقتصادی گردشگری در مناطق ساحلی، فعالیت اقتصادی گردشگری در کویر، پیامدهای تنوع گردشگری و افزایش درآمد ملی، اهمیت گردشگری برای اقتصاد
گردشگری عربی	شناسایی عوامل مؤثر بر انتخاب شهرها به‌عنوان پایتخت گردشگری کشورهای عربی، لزوم توجه به گردشگری عربی، ترویج گردشگری عربی در مصر، اهمیت گردشگری در جهان عرب، معرفی سازمان گردشگری عربی و اهداف آن، شناسایی عوامل مؤثر بر انتخاب شهرها به‌عنوان پایتخت گردشگری کشورهای عربی، سهم گردشگری کشورهای عربی (جدول)، طراحی بروشور مصور گردشگری عربی، شناسایی میراث ثبت شده عربی و شرح راه‌های حفاظت از آن، گفت‌وگوی کارشناسان گردشگری جهان عرب به مناسبت روز جهانی گردشگری
خرید کالا	خرید کالا حین گردشگری

جدول ۴ که از تحلیل محتوای متن تصاویر و تمرین‌های کتاب‌های ابتدایی علوم اجتماعی مصر به‌دست آمده، نشان می‌دهد کتاب‌های علوم اجتماعی دوره ابتدایی کشور مصر در موضوع گردشگری به مفاهیم و مقوله‌های بازدید گردشگران، معرفی آثار باستانی، معرفی آثار طبیعی، صنایع دستی، موزه، تشویق به گردشگری، نقش یونسکو در گردشگری، آداب و رسوم، میراث فرهنگی، هنرهای سنتی، اهمیت ثبت مکان در یونسکو، حفاظت از میراث طبیعی و فرهنگی، توسعه گردشگری، انواع گردشگری، تعریف مفاهیم

مرتبط با گردشگری، عوامل مؤثر در جذب توریست، گردشگری پایدار، فعالیت‌های اقتصادی گردشگری، گردشگری عربی و خرید کالا پرداخته است.

مفاهیم مشترک و غیرمشترک مرتبط با گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی دو کشور

مفاهیم مشترک به مباحثی اشاره دارد که در کتاب‌های درسی هر دو کشور وجود دارند و مفاهیم غیرمشترک به مباحثی اشاره دارد که در کتاب‌های درسی یک کشور وجود دارد و در کتاب‌های درسی کشور دیگر وجود ندارد. با تحلیل متن‌های کتاب‌های علوم اجتماعی دو کشور مشخص گردید، برخی از مطالب مرتبط با گردشگری در هر دو کشور مشترک و برخی مفاهیم غیرمشترک است که مطابق با جدول ۵ می‌باشد.

جدول ۵. مفاهیم مشترک و غیرمشترک مرتبط با گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی ابتدایی ایران و مصر

مفاهیم غیرمشترک در کتاب‌ها		مفاهیم مشترک در کتاب‌ها
مصر	ایران	
-----	غذاهای محلی	بازدید گردشگران
تعریف گردشگری	-----	معرفی آثار باستانی
اهمیت و فواید گردشگری	-----	صنایع دستی
گردشگری ساحلی	-----	خرید هنگام گردشگری
گردشگری پزشکی	-----	تشویق گردشگری
گردشگری فرهنگی	-----	گردشگری ورزشی
گردشگری تاریخی	-----	آداب و رسوم
گردشگری کنفرانس	-----	گردشگری مذهبی
گردشگری تفریحی	-----	استفاده از نقشه گردشگری
اکوتوریسم	-----	معرفی آثار طبیعی
جشنواره و نمایشگاه گردشگری	-----	
اهمیت تنوع گردشگری	-----	
توجه به هنر در گردشگری	-----	

ادامه جدول ۵.

مفاهیم غیرمشتک در کتاب‌ها		مفاهیم مشتک در کتاب‌ها
مصر	ایران	
روز جهانی گردشگری	-----	
شناخت مؤلفه‌های گردشگری	-----	
اهمیت اقتصادی گردشگری	-----	
ایجاد فرصت‌های شغلی	-----	
میراث طبیعی	-----	
نقش یونسکو در توسعه گردشگری	-----	
اهمیت ثبت مکان در یونسکو	-----	
شناخت معیارهای ثبت میراث جهانی یونسکو	-----	
پیشنهاد مکان جدید برای ثبت در یونسکو	-----	
شناخت و اهمیت میراث طبیعی و فرهنگی	-----	
حفاظت از میراث طبیعی و باستانی	-----	
تأثیر آب‌وهوا بر میراث جهانی	-----	
وظایف ما در مقابل گردشگران	-----	
امنیت توریسم	-----	
توجه به افزایش تعداد و مدت اقامت گردشگران	-----	
گردشگری پایدار	-----	
توسعه گردشگری	-----	

با توجه به جدول فوق، مفاهیمی شامل معرفی آثار باستانی، بازدید از موزه و آثار باستانی، صنایع دستی، خرید هنگام گردشگری، تشویق گردشگران به بازدید، گردشگری ورزشی، آداب و رسوم، گردشگری مذهبی، استفاده از نقشه گردشگری و معرفی آثار طبیعی در محتوای کتاب‌های علوم اجتماعی هر دو کشور وجود دارد.

همچنین، تحلیل کتاب‌ها نشان داد که تنها یک مورد خوردن و معرفی غذای محلی (خوردن غذای محلی حین سفر و معرفی غذاهای محلی کشورهای همسایه) است که در

کتاب‌های علوم اجتماعی ایران وجود دارد؛ اما در کتاب‌های علوم اجتماعی مصر اشاره‌ای به غذا و گردشگری غذایی نشده است.

همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد، محتوا و مفاهیمی شامل تعریف گردشگری، اهمیت و فواید گردشگری، گردشگری ساحلی، گردشگری پزشکی، گردشگری فرهنگی، گردشگری تاریخی، گردشگری کنفرانس، گردشگری تفریحی، اکوتوریسم، جشنواره و نمایشگاه گردشگری، اهمیت تنوع گردشگری، توجه به هنر در گردشگری، روز جهانی گردشگری، شناخت مؤلفه‌های گردشگری، اهمیت اقتصادی گردشگری، ایجاد فرصت‌های شغلی، میراث طبیعی، نقش یونسکو در توسعه گردشگری، اهمیت ثبت مکان در یونسکو، شناخت معیارهای ثبت میراث جهانی یونسکو، پیشنهاد مکان جدید برای ثبت در یونسکو، شناخت و اهمیت میراث طبیعی و فرهنگی، حفاظت از میراث طبیعی و باستانی، تأثیر آب و هوا بر میراث جهانی، وظایف ما در مقابل گردشگران، امنیت توریسم، توجه به افزایش تعداد و مدت اقامت گردشگران، گردشگری پایدار و توسعه گردشگری در کتاب‌های علوم اجتماعی مصر وجود دارد و در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی ایران وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای مقایسه‌ای کتاب‌های درسی علوم اجتماعی ایران و مصر با توجه به مؤلفه‌های گردشگری انجام شد که شامل ۴ جلد کتاب‌های علوم اجتماعی سوم، چهارم، پنجم و ششم ایران و ۵ جلد کتاب علوم اجتماعی چهارم (دو جلد)، پنجم و ششم (دو جلد) مصر بود. برای این منظور، ابتدا عناوین فصل‌ها و درس‌های مرتبط با گردشگری در کتاب‌های درسی دو کشور تحلیل گردید که نتایج نشان داد در کتاب‌های علوم اجتماعی کشور ایران، فصل و درسی مرتبط با گردشگری وجود ندارد و محتوای مرتبط با گردشگری در دروس دیگر با عنوان سفر و... همراه با محتوای تاریخی، جغرافیایی و مذهبی به صورت تلفیقی مطرح شده است که با توجه به بافت و زمینه محتوای موجود در کتاب‌ها، هرچند فراگیران به‌طور ضمنی و غیرمستقیم با برخی از مؤلفه‌های گردشگری آشنا می‌شوند، اما هدف از محتوای ارائه‌شده آشکارا توجه به مقوله گردشگری نیست.

نتایج تحلیل محتوای کتاب‌های اجتماعی مصر نشان داد که در اجتماعی پایه چهارم، یک فصل با عنوان گردشگری و میراث کشور ما شامل ۵ درس میراث ملی ما، مکان‌های میراثی در کشور ما، محوطه‌های باستانی و گردشگری کشور ما، گردشگری و اقتصاد کشور ما، مسئولیت ما در قبال میراث کشورمان و در پایه پنجم، یک فصل با عنوان گردشگری که شامل سه درس عناصر جاذبه‌های گردشگری در مصر، انواع گردشگری در مصر و توسعه گردشگری و در پایه ششم، یک درس با عنوان گردشگری در وطن عربی ما به مبحث گردشگری اختصاص یافته است که هدف تمامی فصل‌ها و درس‌ها آشکارا آموزش مؤلفه‌های گردشگری است و در تمامی فصل‌ها و درس‌ها، تمرین‌ها و فعالیت‌هایی برای تعمیق یادگیری اختصاص یافته است.

برای پاسخ به سؤال پژوهش، محتوای دروس نیز تحلیل شد که محتوای ارائه‌شده و مشترک در هر دو کتاب شامل بازدید گردشگران، معرفی آثار باستانی، صنایع دستی، خرید هنگام گردشگری، تشویق گردشگران، گردشگری ورزشی، آداب و رسوم، گردشگری مذهبی، استفاده از نقشه گردشگری و معرفی آثار طبیعی بود.

تحلیل محتوای مباحث مشترک کتاب‌ها نشان داد که هدف محتوای کتاب‌های درسی علوم اجتماعی ایران اغلب بر رفتن به گردشگری و سفر تأکید شده است؛ اما محتوای کتاب‌های علوم اجتماعی مصر بیشتر جذب گردشگر و کسب درآمد از طریق گردشگران خارجی است. به طور مثال در مؤلفه گردشگری ورزشی، کتاب‌های علوم اجتماعی ایران مکان‌های گردشگری ورزشی کشور ارمنستان و آذربایجان را معرفی می‌کنند؛ اما کتاب‌های علوم اجتماعی مصر ضمن اینکه گردشگری ورزشی را توضیح می‌دهد، مثال و تصاویر مرتبط با آن در کشور مصر را ذکر می‌کند و سپس در تمرین‌ها و فعالیت‌های کلاسی از فراگیران می‌خواهد در مورد انواع گردشگری و جذب گردشگری با یکدیگر بحث کنند. یا در گردشگری مذهبی، محتوای کتاب‌های علوم اجتماعی ایران در مورد سفر به کربلا و سفر به حج است؛ اما محتوای کتب علوم اجتماعی مصر، ضمن تعریف گردشگری مذهبی تصاویر در مورد گردشگری مذهبی و مکان‌های مذهبی ادیان مختلف (مسجد جامع امام حسین، کلیسای معلق، صومعه سنت کاترین و...) همراه با حضور

گردشگران در کتاب‌ها آورده شده و سؤال و تمرینات متناسب با متن نیز در متن و تمرین سؤال‌های پایان درس وجود دارد. از نظر کمی نیز مفاهیم و محتوای موجود در کتاب‌های علوم اجتماعی تفاوت زیادی داشت؛ به‌طور مثال، تشویق گردشگران به بازدید در کتاب‌های درسی اجتماعی ایران یک مورد است. اما در کتاب‌های علوم اجتماعی مصر، محتوا و تکالیف و فعالیت‌های زیادی که ناظر به منطقه زندگی فراگیران و انواع مختلف گردشگری بود، ارائه شده است. ضروری است در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی ایران نیز درس‌های مرتبط با گردشگری در برنامه درسی دوره ابتدایی ارائه گردد. احمدی و همکاران (۲۰۲۳) و راجمادیان‌تی و همکاران (۲۰۲۲) نیز بر آموزش محتوای مرتبط با گردشگری در دوره ابتدایی تأکید می‌نمایند.

تنها مؤلفه مرتبط با گردشگری که در کتاب‌های علوم اجتماعی ایران ذکر شده است اما در کتاب‌های درسی اجتماعی مصر به آن اشاره‌ای نشده است، گردشگری غذایی است که در کتاب‌های درسی ایران یک مورد، خوردن غذای محلی در سفر و هنگام معرفی کشورهای همسایه، غذای محلی آن کشورها نیز در محتوای درس ذکر شده است که لازم است با توجه به اهمیت گردشگری غذایی و اشتغال‌زایی و کارآفرینی این صنعت و معروفیت غذای ایرانی از نظر گردشگری نیز نسبت به این مورد، کتاب‌های درسی توجه بیشتری نمایند.

تحلیل کتاب‌ها نشان داد که محتوای زیادی در مورد گردشگری در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی مصر آورده شده است که در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی ایران ارائه نشده است.

مهم‌ترین این موارد تعریف گردشگری و آشنایی با انواع گردشگری است. یکی از ابعاد مهم برنامه‌های آموزشی و واحدهای یادگیری، تعریف مفاهیم است (Johnson & Bulla, 2021). در مورد هر مفهوم، اولین چیزی که نیاز است فراگیران در مورد آن بدانند و آشنا شوند، تعریف آن است که فراگیران در کتاب‌های درسی به‌صورت مستقیم، تعریف مفهومی یا با مثال با مفهوم مورد نظر آشنا می‌شوند. با توجه به اهمیت گردشگری ضروری

است که در کتاب‌های درسی ایران نیز تعریف گردشگری و مثال‌های مرتبط با آن، ارائه و فراگیران با انواع گردشگری آشنا شوند.

دانش‌آموزان در دوره ابتدایی کشور مصر، با اهمیت و فواید گردشگری (فرهنگی، تفاهم، بردباری، صلح)، فواید اقتصادی گردشگری و ایجاد فرصت‌های شغلی از طریق گردشگری آشنا می‌شوند. محتوای مرتبط با این موارد در کتاب‌های علوم اجتماعی کشور مصر در قالب متن و تمرین ارائه شده است. به‌طور مثال در کتاب علوم اجتماعی پایه چهارم از فراگیران می‌خواهد پروژه توریستی جهت سود اقتصادی طراحی نمایند یا در تمرین دیگری از دانش‌آموزان می‌خواهد یکی از جنبه‌های میراث فرهنگی را انتخاب نمایند و برای ترویج آن و کسب سود، ایده دهند و همچنین، فعالیت‌های کشاورزی و گردشگری منطقه خود را مقایسه نمایند.

مقطع ابتدایی، دوران مهمی از زندگی است که آموزش‌های کسب‌شده در این مقطع تا پایان عمر حفظ می‌شوند و بسیاری از کشورها با توجه به این مهم آموزش کارآفرینی را در برنامه درسی خود ارائه نموده‌اند (Bahmani et al., 2017). با توجه به مشکل بیکاری در ایران و تأثیر مهم این صنعت در اشتغال و کارآفرینی (Arbabian et al., 2014) و موقعیت خوب کشور ایران از نظر گردشگری، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ریزان درسی و مؤلفان کتب درسی به این مهم توجه نموده تا دانش‌آموزان کشورمان با فواید اقتصادی گردشگری، اشتغال و کارآفرینی در این حوزه آشنا شوند.

محتوای دیگری که در کتاب‌های علوم اجتماعی مصر ارائه شده است، اما در کتاب‌های درسی ایران به آن توجه نشده، مؤلفه‌های جذب گردشگر از قبیل آشنایی فراگیران با وظایفشان در مقابل گردشگران، امنیت توریسم، توجه به افزایش تعداد و روز اقامت گردشگران و اهمیت تنوع گردشگری بود. یکی از عوامل مؤثر در جذب گردشگر، امنیت اجتماعی (Abbasi Taghi Dizaj, 2019) و رفتار مردم و ساکنان محلی در افزایش و جذب توریست است (Yayla et al., 2023). پیامبر اکرم (ص) دوره ۷ تا ۱۴ سالگی را دوره تأدیب بیان می‌کند. پس باید بسیاری از آداب اجتماعی و برخورد با دیگران، مخصوصاً گردشگران در این مقطع آموزش داده شود. آموزش فراگیران و

برخورد بهتر آن‌ها باعث امنیت اجتماعی گردشگران می‌شود و این موجب بهبود صنعت گردشگری در کشور خواهد شد.

مؤلفه دیگر موجود در کتاب‌های علوم اجتماعی مصر که در کتاب‌های اجتماعی ایران ارائه نشده بود، آشنایی با میراث طبیعی و فرهنگی و اهمیت این میراث بود. در کتاب‌های اجتماعی مصر، محتوای کتاب، فراگیران را با میراث طبیعی و فرهنگی آشنا می‌کند. همچنین، اهمیت و لزوم حفاظت از میراث طبیعی و باستانی را آموزش می‌دهد. آشنایی فراگیران با اهمیت میراث طبیعی و فرهنگی نه تنها باعث آسیب نرساندن به این میراث می‌شود، بلکه موجب احساس مسئولیت در برابر تخریب میراث ملی شده و باعث ایستادگی در برابر کسانی خواهد شد که خواسته یا ناخواسته در جهت اهداف اقتصادی خود، باعث نابودی میراث طبیعی و فرهنگی می‌شوند. گولر و همکاران (۲۰۱۳)، بیان می‌کنند حفاظت از میراث فرهنگی جزء کلیدی آموزش مطالعات اجتماعی است. کوزی و همکاران (۲۰۱۸) نیز نتیجه گرفتند موضوعات میراث طبیعی، میراث فرهنگی، میراث ترکیبی طبیعی و فرهنگی و گردشگری در محتوای کتاب اجتماعی پایه پنجم ترکیه وجود دارد.

در کتاب‌های علوم اجتماعی مصر به نقش و اهمیت سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) در گردشگری اشاره شده است. فراگیران با نقش یونسکو در توسعه گردشگری، اهمیت ثبت مکان‌ها در فهرست یونسکو و معیارهای ثبت میراث جهانی در این سازمان آشنا می‌شوند. در تمرینات کتاب‌ها از دانش‌آموزان خواسته می‌شود با توجه به این معیارها، مکان‌های جدیدی برای ثبت در یونسکو پیشنهاد دهند. کوزی و همکاران (۲۰۱۸) در تحلیل محتوای کتاب اجتماعی پایه پنجم ترکیه بیان نمودند که محتوای کتاب‌ها علاوه بر تبیین کمک‌های اقتصادی، نقش گردشگری در تسهیل تعاملات اجتماعی و ارتباطات بین فرهنگی را نیز مورد توجه قرار داده و اطلاعات و تصاویری در خصوص میراث کشور ترکیه که به عنوان میراث جهانی یونسکو پذیرفته شده است، ارائه می‌دهد. در مقابل، با توجه به تحلیل محتوای کتاب‌های اجتماعی، در کتاب‌های درسی ایران اشاره‌ای به نقش یونسکو در گردشگری نشده است. فراگیران در کتاب‌های درسی نه تنها با نقش این سازمان در گردشگری آشنا نمی‌شوند، بلکه با سایر وظایف بین‌المللی آن نیز آشنایی

پیدا نمی‌کنند. با توجه به اینکه کشور ایران بخشی از جامعه جهانی است و ناگزیر به تعامل با آن است، ضروری است که فراگیران با نهادهای بین‌المللی از جمله یونسکو و تأثیر آن در صنعت گردشگری آشنا شوند. این آشنایی می‌تواند درک بهتری از همکاری‌های بین‌المللی و اهمیت حفظ میراث جهانی برای نسل‌های آینده را در دانش‌آموزان ایجاد کند.

با توجه به اهمیت گردشگری از نظر اقتصادی، اشتغال و کارآفرینی، تعاملات اجتماعی و صلح، پیشنهاد می‌شود موارد زیر در محتوای کتاب‌های درسی علوم اجتماعی دوره اول و دوم ابتدایی کشورمان ارائه گردد:

- محتوای مرتبط با گردشگری: گنجاندن مباحثی در خصوص مفهوم گردشگری، انواع آن (گردشگری فرهنگی، طبیعی، مذهبی و غیره) و اهمیت آن در توسعه جوامع.
- آشنایی با میراث طبیعی و فرهنگی و حفاظت از آن‌ها: معرفی میراث طبیعی و فرهنگی ایران و جهان و تأکید بر اهمیت حفاظت از آن‌ها برای نسل‌های آینده.
- اهمیت اقتصادی و کارآفرینی گردشگری: تبیین نقش گردشگری در ایجاد اشتغال، افزایش درآمد و رونق اقتصادی مناطق مختلف.
- آشنایی با میراث جهانی ایرانی و نقش یونسکو: معرفی میراث جهانی ثبت‌شده ایران در فهرست یونسکو و تبیین نقش این سازمان در حفاظت و معرفی این آثار. همچنین، به سایر وظایف یونسکو در زمینه‌های آموزش، علم و فرهنگ نیز اشاره شود. این امر می‌تواند شامل توضیح مختصری درباره چگونگی انتخاب و ثبت آثار در فهرست میراث جهانی و مزایای آن باشد.
- در فرآیند اصلاح و بازنگری کتاب‌های درسی علوم اجتماعی، پیشنهاد می‌شود از مشاوره و نظرات متخصصان حوزه گردشگری و همچنین، نهادهای مرتبط با این صنعت بهره‌گیری شود. این همکاری می‌تواند به غنای محتوای آموزشی و همسویی آن با نیازهای گردشگری ملی کمک کند.

از محدودیت‌های پژوهش این است که در این پژوهش، فقط کتاب‌های درسی تحلیل گردید و به سایر عناصر برنامه درسی توجهی نشد. همچنین، محتوای کتاب‌های درسی

ایران و مصر از نظر محتوای مرتبط با گردشگری، تحلیل و مقایسه شدند؛ اما این تحلیل تنها به جنبه‌های کیفی محدود بود. به عنوان نمونه، در بررسی اشتراکات کتاب‌های درسی، مشخص شد که چه مفاهیم و مقوله‌هایی در هر دو کشور مشترک هستند، اما به تحلیل کمی محتوای این کتاب‌ها پرداخته نشد. جنبه‌هایی مانند حجم اختصاص یافته به هر مقوله از نظر متن، تصاویر، تمرین‌ها و سایر عناصر مشابه مورد بررسی قرار نگرفت. همچنین، مقایسه کتاب‌ها از نظر میزان فعال بودن محتوا نیز انجام نشد. لذا پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، محتوای کتاب‌ها از منظر کمی مقایسه شود و میزان حجم اختصاص یافته به هر مقوله با جزئیات بیشتری بررسی گردد.

افزون بر این، تحلیل مقایسه‌ای محتوای کتاب‌ها از نظر فعال بودن ارائه محتوا با استفاده از تکنیک ویلیام رومی نیز توصیه می‌شود؛ چرا که این روش می‌تواند اطلاعاتی دقیق‌تر درباره میزان تعاملی و فعال بودن محتوای کتاب‌های درسی ارائه دهد.

تعارض منافع

در این پژوهش هیچ گونه تعارض منافع وجود ندارد.

سپاسگزاری

به این وسیله از همه کسانی که در این پژوهش مشارکت نمودند، قدردانی می‌شود.

ORCID

Ali Zare Zardeini

<https://orcid.org/0000-0002-0706-5144>

Zeinab Izadian

<https://orcid.org/0000-0001-8493-5695>

Alla Nazar Ali Sofi

<https://orcid.org/0000-0001-6510-4546>

Mohammad Javdani

<https://orcid.org/0000-0002-3973-2853>

منابع

۱. احمدی، راضیه، عزیزی شمامی، مصطفی، عابدینی بلترک، میمنت (۱۴۰۲). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی ابتدایی بر اساس میزان توجه به مؤلفه‌های محیطی گردشگری. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۱۲(۴۴)، ۷۹-۹۸. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2022.23726.3708>

۲. اسدیان اردکانی، فائزه (۱۴۰۲). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره دوم ابتدایی براساس توجه به مؤلفه‌های گردشگری. *مطالعات اجتماعی گردشگری*، دوره: ۱۱، شماره ۲۱ ص ۱۹۵-۲۲۶.

<https://doi.org/10.52547/journalitor.36227.11.21.195>

۳. آقازاده، احمد (۱۳۹۶). آموزش و پرورش تطبیقی. انتشارات سمت.

۴. اربابیان، شیرین، زمانی، زهرا، رحیمی، معصومه (۱۳۹۳). بررسی اثر گردشگری در توسعه کارآفرینی. *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۳(۱۰)، ۱۲۶-۱۴۶.

https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_852.html

۵. ارمغان، سیمین (۱۳۹۵). *توریسم و نقش آن در جغرافیا*. دانشگاه آزاد اسلامشهر.

۶. بهمنی، ندا، آراستی، زهرا، حسینی، سیدرسول (۱۳۹۶). آموزش کارآفرینی در مقطع ابتدایی با هدف تقویت نگرش کارآفرینانه. *توسعه کارآفرینی*، ۱۰(۴)، ۵۵۵-۵۷۳.

<https://doi.org/10.22059/jed.2018.214252.651935>

۷. تقوایی، مسعود، موسوی، سیدعلی، غلامی‌بیم‌غ، یونس (۱۳۸۹). تحلیلی بر توسعه گردشگری مذهبی (مطالعه موردی: شهرستان نورآباد ممسنی). *فضای جغرافیایی*، ۱۰(۳۱)، ۳۹-۶۴.

<https://sid.ir/paper/91520/fa>

۸. جعفری، انوش، باطبی، شهرزاد (۱۳۹۳). گردشگری و توسعه پایدار، دومین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط‌زیست پایدار، همدان.

۹. خدائی، زهرا، کلاتری خلیل‌آباد، حسین (۱۳۹۱). توسعه گردشگری با تأکید بر نقش آموزش نیروی انسانی. *مطالعات مدیریت شهری*، ۴(شماره ۴ (پیاپی ۱۲))، ۴۸-۵۹.

<https://sanad.iau.ir/fa/Journal/ums/Article/824637>

۱۰. خواجه‌نماداحمدی، عیسی (۱۴۰۰). تحلیلی بر نقش و جایگاه آموزش و پرورش در ارتقای سواد گردشگری. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۵۳(۱۴)، ۳۴۰-۳۶۲.

۱۱. رحمانی تیرکلایی، حسین (۱۳۹۶). بررسی نقش اخلاق گردشگری در ارتقای امنیت گردشگران و توسعه مقاصد گردشگری و توریسم ایران. *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، ۷(۲۸)، ۳۱۲-۳۳۵.

<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22286462.1396.7.4.21.7>

۱۲. سوری، ابوذر، رشیدی، حمیدرضا (۱۳۹۷). *نقش مدارس در توسعه گردشگری از منظر آموزش‌های اصولی (مورد پژوهی: دبیرستان‌های شهر لار ۹۰)*، کنفرانس بین‌المللی نوآوری در مدیریت کسب و کار و اقتصاد، تهران.

۱۳. صالحی‌عمران، ابراهیم، عابدینی‌بلترک، میمنت، مهدی‌پورمیر، سیده راضیه (۱۴۰۰). جایگاه گردشگری در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی. *مطالعات اجتماعی گردشگری*، ۹(۱۸)، ۲۹-۵۲.

<https://doi.org/10.52547/journalitor.36158.9.18.0>

۱۴. ضرغام بروجنی، حمید، ملکی، حسن، نوری، یوسف، جولائی، معصومه (۱۴۰۰). نقش تلفیق برنامه‌درسی با انواع گردشگری در ساحت‌های تربیتی دوره ابتدایی (مطالعه موردی: اساتید و دانشجویان دکتری دانشگاه علامه طباطبائی). *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۳۷(۳)، ۵۳-۷۶.

<http://dorl.net/dor/20.1001.1.10174133.1400.37.3.3.8>

۱۵. عباسی‌تقی‌دیزج، رسول (۱۳۹۸). تحلیل فازی عوامل مؤثر بر جذب گردشگر خارجی در سطح کلان. *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۸(۳۰)، ۹۵-۱۱۰.

<https://doi.org/10.22080/jtpd.2019.16119.3029>

۱۶. فاضل‌نیا، غریب، هدایتی، صلاح (۱۳۸۹). راهبردهای مناسب برای توسعه گردشگری دریاچه زریوار. *جغرافیا و توسعه*، ۸(پیاپی ۱۹)، ۱۴۵-۱۷۰.

<https://doi.org/10.22111/gdij.2010.1113>

۱۷. کتب *مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی* (۱۴۰۲). دفتر تألیف کتب درسی عمومی، متوسطه و نظری، تهران، ایران. <http://www.chap.sch.ir/>

۱۸. کیانی‌سلمی، صدیقه، نظری، نجمه (۱۳۹۶). گردشگری کودک و نقش آن در حفاظت از محیط‌زیست و توسعه گردشگری پایدار، چهارمین کنفرانس بین‌المللی برنامه‌ریزی و مدیریت محیط زیست، تهران.

۱۹. محسنی، رضاعلی (۱۳۸۸). گردشگری پایدار در ایران: کارکردها، چالش‌ها و راهکارها. *فضای جغرافیایی*، ۹(۲۸)، ۱۴۹-۱۷۱. <https://sid.ir/paper/91381/fa>

۲۰. مهدی‌پورمیر، سیده راضیه، صالحی‌عمران، ابراهیم، صالحی، صادق، عابدینی‌بلترک، میمنت (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی پایه ششم ابتدایی بر مبنای مؤلفه‌های آموزش گردشگری. *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۸(۲۹)، ۱-۱۹.

<https://doi.org/10.22080/jtpd.2019.13761.2805>

۲۱. نرگسی، شهین، بابکی، روح‌اله، عفتی، مهناز (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین گردشگری، رشد اقتصادی و توسعه مالی در ایران (۱۳۹۵-۱۳۶۸). *اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)*، ۱۲(۴۴)، ۴۱-۶۷.

https://journals.iau.ir/article_663791_2c7df082a1ae178f0e59889409f9eb41.pdf

22. Bori, P. (2018). Tourism discourse in language textbooks: A critical approach. *Komunikacija i kultura online*, 9(9), 1-21.

<https://doi.org/10.18485/kkonline.2018.9.9.1>

23. Chutong, C., & Thongrin, S. (2018). *An analysis of cultural content and cultural aspect of English for tourism textbooks used at Suratthani Rajabhat University* (Doctoral dissertation, Thammasat University). http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2018/TU_2018_5606320058_1_0568_11169.pdf
24. Ministry of education, Egypt. (2023). *Elementary social studies books*. Retrieved from <https://moe.gov.eg/ar/elearningenterypage/e-learning/?schoolStageld=1582&schoolYearId=1935&contentTypeId=7597&pageIndex=0&sortBy=0>
25. Güler-Bıyıklı, S., & Aslan, C. C. (2013). A review of cultural heritage education in Turkish schools (1962–2011). *Public Archaeology*, 12(4), 255-270. <https://doi.org/10.1179/1465518714Z.000000000047>
26. Johnson, K., Bulla, A.J. Creating the components for teaching concepts. *Behav Analysis Practice* 14, 785–792 (2021). <https://link.springer.com/article/10.1007/s40617-021-00626-z>
27. Köse, T. Ç., Gökçe, N., & Bayır, Ö. G. (2018, December). An analysis of Turkish social studies textbooks in terms of cultural and natural heritage, and tourism. In *The 11th Tourism Outlook Conference Heritage Tourism Beyond Borders and Civilizations* (p. 225). Anadolu University. <https://www.cabidigitallibrary.org/doi/full/10.5555/20203233251>
28. Martins, M., & Guerra, R. (2022). Transformational education for sustainable tourism in middle-schools. In *Children in Sustainable and Responsible Tourism* (pp. 129-142). Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/978-1-80117-656-920221010>
29. Nhlapo, M., Moreeng, B., & Malebese, M. (2019). Challenges facing implementation of an integrated tourism curriculum: The experiences of teachers in Lesotho. *Journal of Education and Practice*, 10(5), 92-101. <https://core.ac.uk/download/pdf/234642402.pdf>
30. Poria, Y., & Timothy, D. J. (2014). *Where are the children in tourism research?* *Annals of Tourism Research*, 47, 93-95. <http://dx.doi.org/10.1016%2Fj.annals.2014.03.002>
31. Rachmadiyah, P., & Mahananingtyas, E., & Ariyanti, L. (2022). Tourism objects as social studies learning sources in elementary school. *Journal of Teaching And Learning in Elementary Education (JTLEE)*. 5. 141. [10.33578/jtlee.v5i2.7922](https://doi.org/10.33578/jtlee.v5i2.7922).
32. Yayla, Özgür, Koç, B., & Dimanche, F. (2023). Residents' support for tourism development: Investigating quality-of-life, community

commitment, and communication. *European Journal of Tourism Research*, 33, 3311. <https://doi.org/10.54055/ejtr.v33i.2762>

References [In Persian]

1. Abbasi Taghi Dizaj, R. (2019). Fuzzy analysis of factors affecting the attraction of foreign tourists at the macro level. *Journal of Planning and Tourism Development*, 8(30), 95-110. doi: [10.22080/jtpd.2019.16119.3029](https://doi.org/10.22080/jtpd.2019.16119.3029).
2. Aghazadeh, A. (2016). *Comparative education*. Tehran. Publication of the Organization for the Study and Compilation of Humanities Books of the University.
3. Ahmadi, R., Azizi Shamami, M., & Abedini Beltork, M. (2023). Content analysis of primary school textbooks based on the environmental components of tourism. *Journal of Planning and Tourism Development*, 12(44), 79-98. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2022.23726.3708>
4. Arbabian, S., Zamani, Z., & Rahimi, M. (2014). Investigating the effect of tourism on entrepreneurship development. *Journal of Planning and Tourism Development*, 3(10), 126-146. https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_852.html
5. Armaghan, S. (2016). *Tourism and its role in geography*, Islamshahr Azad University.
6. Asadian Ardakani, F. (2023). Content analysis of social studies textbooks of the second elementary school based on attention to tourism components. *Tourism Social Studies*, 11(21), pp. 226-195 <https://doi.org/10.52547/journalitor.36227.11.21.195>
7. Bahmani, N., Arasti, Z., & Hosseini, S, R. (2017). Entrepreneurship education in elementary schools in order to improve entrepreneurial attitude. *Scientific Research Quarterly Journal of Entrepreneurship Development*, 10(4), 555-574. doi: [10.22059/jed.2018.214252.651935](https://doi.org/10.22059/jed.2018.214252.651935).
8. *Elementary school social studies books* (1402). Authoring office of general, secondary and theoretical textbooks, Tehran, Iran. <http://www.chap.sch.ir/>.
9. Fazel Nia, G., & Hedayati, S. (2010). Appropriate strategies for the development of Zarivar lake tourism. *Journal of Geography and Development*, 8(19), 145-170. <https://doi.org/10.22111/gdij.2010.1113>
10. Jafari, A., & Batebi, S. (2014). "Tourism and sustainable development". In *The second national conference on tourism, geography and*

sustainable environment. Hamadan: Hagmatane Environmental Assessors Association.

11. Kayani Salmi, S., & Nazri, N. (2017). Child tourism and its role in environmental protection and sustainable tourism development. In *The 4th International Conference on Environmental Planning and Management*. <https://sanad.iau.ir/fa/Journal/ums/Article/824637>
12. Khajund Ahmadi, E. (2022). An analysis of the role and position of education in promoting tourism literacy. *Iranian Social Development Studies*, 14(53), 225-247.
13. Khodai, Z., & Kalantari Khalilabad, H. (2013). Tourism development with an emphasis on the role of human resources education. *Urban Management Studies*, 4 (4) , 48-59.
14. Mohseni, R. A. (2010). Sustainable tourism in Iran; Functions, challenges and solutions. *Geographical Space*, 28(9), 149-172. (In Persian). . <https://sid.ir/paper/91381/fa>
15. Nargesi, S., Babaki, R., & Efati, M. (2018). Investigating the relationship between tourism, economic growth and financial development in Iran (1368-1395). *Financial Economics*, 12(44), 41-68. https://journals.iau.ir/article_663791_2c7df082a1ae178f0e59889409f9eb41.pdf
16. Rahmani Tirkalai, H. (2017), Investigating the role of tourism ethics in promoting tourist security and developing Iran's tourism destinations. *Scientific-Research Quarterly of Geography (Regional Planning)*, 7(3), 312-325.
17. Salehi emran, E., Abedini Beltork, M., & Mehdi Pourmir, S. R. (2022). The place of tourism in primary course textbooks. *Bi-quarterly Journal of Tourism Social Studies*, ninth year, eighteenth issue, autumn and winter, 9(18), 29-52. (In Persian). <https://doi.org/10.52547/journalitor.36158.9.18.0>
18. Mehdi Pourmir, S. R., Salehi Imran, E., Salehi, S., & Abedini Beltrak, M. (2019). Content analysis of sixth grade textbooks based on tourism education components. *Tourism Planning and Development*, 8(29), 1-19. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2019.13761.2805>
19. Suri, A., & Rashidi, H. (2018), The role of schools in the development of tourism from the perspective of basic education (Case study: Lar city high schools), In *international Conference on Innovation in Business and Economic Management*, Tehran, (pp. 287-302).

20. Taghvaei, M., Mousavi, S. A., & Gholami Bimorgh, Y. (2011). *An analysis on the development of religious tourism (Case study: Noorabad Mamsani city)*. *Geographic Space*, 10(31), 39-64 <https://sid.ir/paper/91520/fa>
21. Zarghaam Broojeni, H., Maleki, H., Noori, Y., & Julaa'ee, M. (2021). Combining curriculum with different types of tourism as an tducational tool: A case study. *QJOE* 37(3), 53-76. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.10174133.1400.37.3.3.8>

استناد به این مقاله: زارع زردینی، علی، علی صوفی، اله نظر، ایزدیان، زینب و جاودانی، محمد. (۱۴۰۴). تحلیل محتوای مقایسه‌ای کتاب‌های علوم اجتماعی دوره ابتدایی ایران و مصر در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بر اساس مؤلفه گردشگری. *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، ۲۰ (۷۰)، ۳۵۹ - ۳۹۳.

doi: 10.22054/tms.2025.82601.3003

Management Studies in Development and Evolution is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License.